

Warszawa, 28 III 2022

dr hab. Kamil Imbir prof. ucz.
Wydział Psychologii
Uniwersytet Warszawski

Recenzja pracy doktorskiej mgr Weroniki D. Trzmielewskiej pod tytułem „Influence of mimicry on communal and agentic Self-perceptions” napisanej pod kierunkiem Prof. dr hab. Bogdana Wojciszke w Instytucie Psychologii Uniwersytetu SWPS

Recenzowana rozprawa doktorska przygotowana przez Panią magister Weronikę D. Trzmielewską dotyczy roli mimikry, a w szczególności bycia osobą, której ekspresje ktoś naśladuje, dla postrzegania siebie w kategoriach cech sprawczych i wspólnotowych. Autorka w serii czterech pomysłowych eksperymentów testuje szereg postawionych przez siebie hipotez. Badania zostały zaplanowane i przeprowadzone w pełni w zgodzie z rygorem metodologicznym. Uzyskane wyniki mają charakter powtarzalny, co znacząco wspiera sformułowane wnioski. Całość stanowi jasno określony wkład w nasze rozumienie pracy umysłu w obszarze poznania społecznego.

Ocena części teoretycznej

Część teoretyczna rozprawy stanowi kompaktowy przewodnik po wszystkich istotnych z punktu widzenia zrealizowanego programu badawczego obszarach psychologii. W tym sensie stanowi cenne wprowadzenie do zaplanowanego przez Autorkę programu badawczego. Osią poczynionych założeń jest Dual Perspective Model rozróżniający dwa wymiary poznania społecznego: sprawczość i wspólnotowość. Oba wymiary wpływają na sposób w jaki myślimy o sobie oraz o ludziach z naszego otoczenia. Z punktu widzenia mimikry i zarażania emocjami kolejnym istotnym dla Autorki obszarem jest przyjmowanie perspektywy aktora (sprawcy) vs obserwatora (odbiorcy zewnętrznej stymulacji). Sporo

miejsca poświęcone jest mimikrze, jej potencjalnym mechanizmom (w tym neurobiologicznym) oraz konsekwencjom (społecznym, poznawczym, emocjonalnym). Z jednej strony cenne wydaje się odwołanie Autorki do potencjalnych mechanizmów neurobiologicznych badanego przez nią zjawiska, z drugiej jednak sama praca nie zawiera wątków badawczych pozwalających zweryfikować prezentowane modele na zmiennych psychofizycznych, stąd wątki te można po części uznać za nadmiarowe.

Ważną zaletą wstępu do rozprawy jest wyczerpujący przegląd literatury podejmującej podobne badania (podsumowany w tabelach). Nie są to liczne prace, ale dobrze ilustrują obszar psychologii uzupełniany przez badania własne Autorki. Dotyczą one efektów mimikry emocjonalnej dla postrzegania siebie. Były przeprowadzone w warunkach naturalnych (6 prac) oraz z wykorzystaniem technologii VR (3 prace). Dodatkowo Autorka zidentyfikowała 4 prace w których ocena lubienia służyła jako kontrola skuteczności manipulacji, jednak wyniki tych badań mogą stanowić podstawę do uzasadnienia hipotez testowanych w aktualnym programie badawczym.

Autorka sformułowała 5 hipotez oraz 4 pytania badawcze. Szczególnie ważne wydaje się połączenie pomiędzy mimikrą emocjonalną (bycie naśladowanym), a postrzeganiem siebie w kontekście wspólnotowości, nie sprawczości. Takie przewidywanie wydaje się być uzasadnione na poziomie treściowym (bycie naśladowanym wskazuje na dobry kontakt z partnerem interakcji) oraz na poziomie teoretycznym (bycie naśladowanym to sygnał automatycznie odczytywany z komunikacji niewerbalnej, przez to prowadzący do aktywizacji bardziej podstawowego i pierwotnego obszaru poznania społecznego). Innym istotnym obszarem jest związek bycia naśladowanym z przyjmowaniem perspektywy aktora vs obserwatora. Jest to obszar, który nie był do tej pory badany, więc podjęcie go stanowi ważne wyzwanie w ocenianym projekcie badawczym. Pytaniem o charakterze teoretycznym jest to, na ile związek pomiędzy perspektywą aktora a sprawczością i perspektywą odbiorcy a

wspólnotowością jest wynikiem dzielenia tych samych mechanizmów przez procesy dokonywania ocen na tych pozornie niezależnych konstruktach, a na ile mamy do czynienia z niezależnymi obszarami / wymiarami ocen.

Podsumowując, w mojej ocenie część teoretyczna rozprawy to bardzo dobre opracowanie pokazujące aktualny stan wiedzy i uzasadniające postulowane hipotezy. Jest ono wyczerpujące i oparte na bogatej i do tego aktualnej (oraz klasycznej) literaturze.

Ocena części empirycznej

W części empirycznej Autorka opisuje badania przygotowane, zaplanowane i przeprowadzone w przemyślanym porządku. Mamy w zasadzie do czynienia z powtórzeniem jednego badania (w rozumieniu zestawu zmiennych zależnych) z użyciem 4 różnych manipulacji zmienną niezależną (różnorodne jej operacjonalizacje). W pierwszym badaniu są to nagrania pozostające w związku z naśladowaniem vs nienaśladowaniem mimiki osoby badanej, w drugim badaniu drugim i trzecim zaangażowano pomocników eksperymentatora, których zadaniem było naśladować bądź nie pozawerbalne zachowanie (badanie 2) lub też werbalne zachowanie (badanie 3). Ostatnie, czwarte badanie przeprowadzono z wykorzystaniem technologii VR. Autorka przygotowała metaanalizę uzyskanych w takim schemacie wyników badań oraz przygotowała badanie dodatkowe, które miało na celu poszerzenie obszaru badawczego i przetestowanie nowej ścieżki badawczej.

Wyniki czterech podstawowych badań wydają się spójne. Mamy do czynienia z następującymi efektami:

- 1) Kiedy ludzie są naśladowani generalnie oceniają siebie wyżej pod względem wspólnotowości

- 2) Kiedy ludzie są naśladowani postrzegają siebie w charakterze obserwatorów (odbiorców).

W każdym badaniu sprawdzano również, czy wspólnotowość może być mediatorem relacji mimikra – lubienie osoby, która nas naśladuje.

Badania zostały zaprojektowane i przeprowadzone w modelowo poprawny sposób. Autorka wykorzystuje różnorodne modyfikacje manipulacji eksperymentalnej, które realizują strategię autoreplikacji uzyskanych wyników. Przyjęta strategia badawcza pozwoliła na przeanalizowanie zbiorcze wyników wszystkich badań. Z powodzeniem taki cykl 4 badań mógłby być podstawą do przygotowania i opublikowania artykułu empirycznego w najlepszych światowych czasopismach z obszaru psychologii społecznej lub emocji.

Jak każde złożone przedsięwzięcie, również i to nie ustrzegło się pewnych niedociągnięć. Wśród mankamentów realizacji opisu metody badawczej należy wymienić brak załączonych narzędzi użytych w badaniu. Jest to charakterystyczne dla artykułów w czasopismach, ale w przypadku rozprawy umieszczenie załączników z pełnym brzmieniem poleceń i pytań służących do pomiaru zmiennych byłoby pomocne.

Mankamentem metody jest również brak wskazania jak wyglądały pełne procedury i z jakich zmiennych/ narzędzi zrezygnowano na etapie analizy. Swoją drogą jest to w pewnym sensie naturalne i standardowe postępowanie, polegające na tym, że początkowe (pilotażowe) badania obejmują więcej niż jedną ścieżkę badawczą. Kryje się za tym niestety ryzyko transferu lub interferencji pomiędzy narzędziami, stąd konieczne jest wskazanie jakie to były narzędzia i w jakiej kolejności pojawiały się w trakcie procedury badawczej. Potencjalne ograniczenia tak przyjętej metody również powinny być podjęte jako wątek w odpowiedniej sekcji dyskusji.

W opisie wyników podstawowy schemat analizy został powtórzony na materiale empirycznym z każdego badania. Taka powtarzalność jest cechą dobrego schematu badawczego całego projektu, czytelnikowi ułatwia zrozumienie całości wyników, a Autorce w konsekwencji pozwala na przeprowadzenie mini-metaanalizy wyników 4 badań. Wśród słabszych stron raportowania wyników należy wymienić: (1) w rozdziale wyniki dla badania 1 pojawia się informacja o schemacie pierwszej ANOVy (mimikra x self-concept), brakuje jednak informacji, że przechodzimy do prezentacji wyników drugiej ANOVy (mimikra x self – perception); (2) z kontekstu opisu wyników można zrozumieć co jest zmienną zależną w konkretnej analizie, a zdecydowanie korzystne byłoby wymienienie tej zmiennej przy okazji każdej z analiz z osobna; (3) na przygotowanych rysunkach brakuje konsekwencji (Agency jest prezentowana po lewej, podczas gdy odpowiadająca jej Agent perspective po prawej stronie); wreszcie (4) testowane i prezentowane na rysunkach są efekty proste, pomimo, że efekt interakcyjny którego te efekty proste są konsekwencją nie jest istotny. Takie podejście analityczne można oczywiście zrozumieć w kontekście serii 4 badań, jednak wytłumaczenie się z niego przed rozpoczęciem prezentacji analiz w rozprawie byłoby pomocne.

Na pochwałę zasługuje oczywiście zastosowanie analiz ścieżkowych oraz statystyk Bayesowskich prezentowanych w sekcji analiz eksploracyjnych. Wspominana wcześniej mini-metaanaliza rezultatów jest kolejnym mocnym elementem przyjętego planu badawczego i zasługuje bez wątplenia na docenienie. Tego typu przygotowanie i planowanie złożonych programów badawczych pozwala ominąć problemy związane z pojedynczym badaniem i uzyskać względną pewność co do powtarzalności wzorców uzyskanych wyników.

Dyskusja wyników jest poprawna. Podzielona na dyskusje poszczególnych badań, pozwalającą na uzasadnienie kolejnych kroków badawczych oraz na dyskusję ogólną. Pojawiają się w niej wątki związane nie tylko z zestawieniem wyników z innymi istniejącymi w literaturze badaniami, ale też próbujące zinterpretować je w kontekście mechanizmów

odpowiedzialnych za ich powstanie, w tym też mechanizmów neurobiologicznych (choć ta część ma w pewnym sensie charakter spekulatywny wobec braku pomiarów psychofizycznych w planach eksperymentalnych). Można było również zaoszczędzić trochę miejsca skracając opis pewnych powtarzających się elementów dyskusji. Dla przykładu każde z przeprowadzonych badań ma ograniczenie w postaci próby badawczej bazującej na studentach. Jest ono za każdym razem wymieniane jako pierwsze ograniczenie, czyli zapewne najważniejsze. Wzbudza to w czytelniku oczekiwanie, że w kolejnym badaniu uda się przezwyciężyć to ograniczenie. Zaprezentowanie ograniczeń całości projektu w dyskusji ogólnej wydaje się wobec tego korzystnym rozwiązaniem. Niewątpliwie jednak Autorka świadoma jest ograniczeń prowadzonych przez siebie badań, co zasługuje na docenienie.

W kontekście całości projektu na który składało się cztery badania, nie do końca jasne jest dla mnie uzasadnienie do przeprowadzenia badania piątego, które dodatkowo ma charakter pilotażu, po którym nie następują kolejne kroki. Podjęte pytanie badawcze ma charakter podstawowy w tym sensie, że odnosi się do fundamentalnego i wysoce powtarzalnego wyniku: lubimy osoby, które naśladują nasze emocje i dostrajają się do nich, bardziej niż te, które nie wchodzą w tego typu kontakt. Arcyciekawe wydaje się sprawdzenie, czy przekłada się to na nasze interpretacje tych osób na wymiarach sprawczości i wspólnotowości. Badanie to dodatkowo zostało opisane bardzo pobieżnie, a samo w sobie ma potencjał do rozwinięcia w analogiczną linię badań jak te główne opisane w rozprawie.

Podsumowując, pomimo pewnych uwag o charakterze krytycznym i polemicznym, które wymieniłem wcześniej, badawcza część pracy zasługuje również na pozytywną ocenę. Mając w pamięci pewne niedociągnięcia w opisie metody i wyników, należy jednak stwierdzić jednoznacznie, że zalety zdecydowanie przeważają nad wadami przyjętego postępowania badawczego, a jego realizacja jest poprawna. Rezultaty stanowią nowy wkład w

stan dotychczasowej wiedzy w obszarze stycznym psychologii emocji i poznania społecznego.

Ocena formalnej strony pracy

Biorąc pod uwagę względy edycyjne i formalne, należy podkreślić, że rozprawa napisana jest poprawnym językiem, z dbałością o komunikatywność i sposób formułowania myśli. Zdarzają się jedynie drobne błędy stylistyczne. Praca w zasadzie wolna jest od błędów edycyjnych, literówek czy różnorodnych odstępstw od stylu APA. Również literatura cytowana przygotowana jest bezbłędnie, ze starannością godną podziwu.

Konkluzja

Podkreślając walory pracy oraz podejmując dyskusję naukową z pewnymi aspektami wnioskowania prezentowanego w rozprawie, z wielką przyjemnością stwierdzam, że rozprawę doktorską Pani magister Weroniki D. Trzmielewskiej na temat „*Influence of mimicry on communal and agentic Self-perceptions*” oceniam pozytywnie. Praca ta, moim zdaniem, **spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim w myśl Ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (art 187).**

Zwracam się do Wysokiej Rady Naukowej Dyscypliny Psychologia na Uniwersytecie SWPS o dopuszczenie Pani mgr Weroniki D. Trzmielewskiej do dalszych etapów **przewodu doktorskiego.**

/dr hab. Kamil Imbir prof. ucz./